

باغگلی، حسین (۱۳۹۳). گروه‌های تربیتی ماموریت‌گرا؛ مدلی برای تحقق تربیت غیررسمی. مجموعه سمینارهای تخصصی تعلیم و تربیت اسلامی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.

گروه‌های تربیتی ماموریت‌گرا؛ مدلی برای تحقق تربیت غیررسمی

دکتر حسین باغگلی^۱

تاریخ ارائه سمینار: اردیبهشت ماه ۱۳۹۲

مقدمه:

هویت‌یابی یکی از ارکان اساسی زندگی انسان است که مهمترین دوره شکل‌گیری آن، در دوره نوجوانی و جوانی اتفاق می‌افتد. هرچند عوامل متعددی در شکل‌گیری هویت نوجوانان نقش دارد، اما یکی از عوامل مهم در این زمینه محیط و فضای تربیتی است. محیط غنی، زمینه مناسبی را برای شکل‌گیری و انسجام هویت ایجاد می‌کند. محیط تربیتی را می‌توان با عواملی چون خانواده، گروه همسالان، افراد اثرگذار و ... تعریف نمود. در عین حال به‌نظر می‌رسد اگر افراد اثرگذار محیط از قابلیت‌های ویژه مربی‌گری برخوردار بوده و بتوانند جایگاه خود را در بین نوجوانان و جوانان پیدا نمایند، قادر خواهند بود اثرگذاری قابل ملاحظه‌ای بر این گروه سنی داشته باشند.

نوجوانی که دوره سرگشتگی هویتی و تلاش برای پاسخگویی به سوالات زیربنایی متعدد محسوب می‌شود، این ظرفیت را در نوجوان بوجود می‌آورد که با تیزبینی بیشتری به اطرافیان خود پردازد؛ بر این اساس او کسی را که توان‌مندی مواجهه مناسب با سوالاتش را داشته باشد، به عنوان مربی برمی‌گزیند و برای او در این انتخاب ملاک و معیارهای رسمی (که معرف ویژگی‌های مربی رسمی است) فاقد اعتبار قطعی است. گذری در فضای تربیتی ایران حکایت از آن دارد که برخی افراد توانسته‌اند با اثرگذاری بر گروهی از نوجوانان (در دوره زمانی خاص) افرادی را تربیت کنند که از قابلیت‌های بالایی برخوردار بوده و در دوره‌های بعدی زندگی خود، افرادی اثرگذار باشند (نمونه‌ای از این موارد

۱. استادیار پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی؛ دانشگاه فردوسی مشهد

را می‌توان در خروجی‌های تربیتی مربیانی چون: علامه کرباسچیان، مرحوم صفایی حائری و ... مشاهده نمود).

به نظر می‌رسد بررسی الگوی شکل‌گیری این گروه‌ها، مناسبات حاکم بر آنها، عوامل موثر در تداوم این جریان و ... بتواند زمینه مناسبی برای الگودهی به کسانی که قابلیت ایجاد چنین حرکت‌هایی را دارند فراهم نماید. ضمناً شناخت نقاط قوت و ضعف و آسیب‌های احتمالی موجود در این گروه‌ها نیز می‌تواند راهنمای مناسبی برای گروه‌های جدیدالتاسیس باشد.

از آنجا که در جلسه حاضر نمی‌توان همه دستاوردهای پژوهش انجام شده ارائه نمود، بنابراین ترجیح می‌دهم بحث را در دو بخش (۱) نتایج حاصل از بررسی مختصات و ویژگی‌های گروه‌های موجود تربیتی (۲) ویژگی‌ها و اجزاء مدل پیشنهادی برای تشکیل یک گروه تربیتی ماموریت‌گرا ارائه نمایم.

مختصات و ویژگی‌های گروه‌های دوستی منسجم و موفق (نقاط قوت و ضعف و تهدید و فرصت و همچنین نقاط خلاء و ضروری برای تشکیل گروه‌های تربیتی جدید):

برای پاسخ‌گویی به این سوال، مراحل زیر انجام شد:

۱. اخذ فهرست گروه‌های موفق از اداره کل امور جوانان خراسان رضوی
۲. تشکیل گروه مصاحبه‌گر (و مشاهده کننده) از فارغ‌التحصیلان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد
۳. تهیه و تدوین دو فرم مشاهده و مصاحبه مشتمل بر: فرم مشاهده ویژگی‌های گروه (مشتمل بر ۲۶ سوال) و مصاحبه منظم (و در عین حال تا حدی باز، از نقطه‌نظر استقبال از تمامی نظرات رهبران گروه) با رهبران گروه (شامل ۲۳ سوال)
۴. مراجعه به تعداد ۲۵ گروه (هر گروه بین ۲ تا ۴ مرحله مراجعه) و تکمیل فرم‌های مشاهده و مصاحبه
۵. استخراج داده‌ها و تحلیل آن

با توجه به توضیحات بالا؛ در این بخش تجارب ۲۵ گروه فعال در شهر مشهد، مورد بررسی قرار گرفت و گزارشی از این گروه‌ها ارائه شده است. به منظور اطلاع از عملکرد گروه‌های فعال در حوزه فرهنگی و تربیتی در سطح شهر مشهد، لیستی از این گروه‌ها، با استفاده از اطلاعات موجود در سازمان ملی جوانان و باشگاه مهر (وابسته به موسسه خدمات مشاوره آستان‌قدس رضوی)، تهیه گردید و با

استفاده از روش مصاحبه نیمه‌سازمان یافته، مصاحبه‌هایی با رهبران و اعضای گروه‌ها انجام پذیرفت. فرم‌های مصاحبه در سه قالب تهیه شده بود. این سه قالب عبارت بودند از: الف) فرم ویژه اطلاعات گروه ب) فرم مربوط به مشخصات و دیدگاه‌های رهبر گروه ج) فرم مربوط به دیدگاه‌های اعضای گروه. جمع‌بندی دستاورد حاصل از مطالعه گروه‌های تربیتی فعال به شرح زیر می‌باشد:

- اکثر گروه‌های فعال در سطح شهر مشهد مخاطبانی در گروه‌های سنی متفاوت از دوره راهنمایی (عموماً بالاتر) را تحت پوشش برنامه‌های خود قرار می‌دهند.
- در شکل‌گیری اکثر گروه‌های مورد مطالعه، نقش افراد خاص (به‌عنوان رهبر یا رهبران گروه) به خوبی مشاهده می‌شود.
- یکی از عوامل عمده در امکان تداوم گروه‌ها، وجود محتوای منسجم تلقی می‌شود.
- جامعه مخاطب اکثر گروه‌های بررسی شده را خانواده‌های مذهبی تشکیل می‌دهد (مخصوصاً گروه‌هایی که دارای محتوای منسجم و برخوردار از بار آموزشی هستند، مثل مکتب‌الوحي، مسجد صنعتگران و ...).
- ریزش مخاطب در گروه‌هایی که حجم آموزشی زیادی دارند و مخاطبان خود را زیاد درگیر برنامه‌های خود می‌کنند، بیشتر مشاهده می‌شود.
- گروه‌های دارای محتوا، رقبای اصلی خود را مراکز آموزشی که آموزش‌های آنها مبتنی بر کنکور، زبان و ... است، تلقی می‌کنند.
- گروه‌هایی که برای گسترش فعالیت خود از مرزهای خارجی (که قبلاً عضو بدنه گروه نبوده‌اند) استفاده می‌کنند، معتقدند این مرزها تازه وارد به دلیل عدم برخورداری از تعلق گروهی بالا، مساله‌ساز می‌شوند و کار کردن با آنها سخت است.
- در اکثر گروه‌ها طرحی برای توانمندسازی مربیان وجود ندارد.
- تقریباً هیچ گروهی (که از محتوای منسجم برخوردار است) حاضر به کنار گذاشتن محتوای خود و استفاده از محتوای دیگران نیست.
- آگاهی مسئولان گروه‌ها از فعالیت سایر گروه‌ها بسیار کم است و این حکایت از آن دارد که تبادل تجربیات بین گروه‌ها اتفاق نمی‌افتد.

- اکثر گروه‌ها معتقدند که حمایت‌های خارجی و دولتی باید به گونه‌ای باشد که از تلاش اعضای گروه برای تامین هزینه‌ها کم نکند.
- گروه‌هایی که درگیر مباحث درآمدزایی می‌شوند، رنگ فعالیت‌های تربیتی‌شان کم می‌شود.
- گروه‌هایی که شکل‌گیری آنها از بالا به پایین است، با از بین رفتن حمایت بالادستی، رو به اضمحلال می‌روند.
- تمایل برای گسترش دفعی در گروه‌های عمیق‌تر (از نظر محتوایی و عملکردی) کمتر است.
- بررسی جنسیت مخاطبان گروه‌ها نشان می‌دهد که حضور پسران در این گروه‌ها پررنگ‌تر از دختران است.
- گروه‌ها برای تامین هزینه‌های خود عمدتاً از منابع خارجی کمک می‌گیرند و همین امر باعث شده است تا در برخی از موارد برای دریافت کمک سازمان‌ها اقدام به طراحی پروژه‌های صوری بنمایند (مثل پروژه‌های تربیتی معرفی شده به خادمین شهر بهشت).
- اکثر گروه‌ها از نماد و شعار خاصی برخوردار نیستند.
- در اکثر گروه‌هایی که با نوجوانان کار می‌کنند، ارتباط با والدین ضعیف و ارتباط با مدارس مخاطبان، به ندرت اتفاق می‌افتد.
- گروه‌ها کمتر ارزشیابی مستند و قابل استفاده‌ای از فعالیت‌های خود انجام می‌دهند و در هنگام مصاحبه‌ها بیشتر بر نقاط قوت و موفقیت خود تاکید می‌کنند و از بیان نقاط ضعف پرهیز می‌نمایند.
- برخی از گروه‌های نخبه‌پرور به ریزش مخاطبان اهمیت نمی‌دهند و در این زمینه به آثار احتمالی این ریزش مثل سرخوردگی از اصل دین توجه نمی‌کنند.
- میانگین سنی رهبران گروه‌های مورد مطالعه ۳۴ سال است.
- اگر گروهی بخواهد تداومی صرفاً دوستانه داشته باشد، در اثر زمان جذابیت خود را از دست می‌دهد.
- رهبران اکثر گروه‌ها، گروه خود را موفق و کاملاً موفق ارزیابی می‌کنند، در حالیکه از بیرون به خیلی از آنها نقدهای متعددی وارد است.

نقشه راه و مدل‌های پیشنهادی برای شکل‌گیری گروه‌های تربیتی، متخذ از مطالعه گروه‌های موفق:

برای پاسخ‌گویی به سوال دوم نیز بر پایه تجارب رهبران و صاحب‌نظران مرتبط با گروه‌های مذکور (در سوال ۱) نکات اساسی در قالب توجیه و ضرورت طرح، تعریف، چشم‌انداز و ماموریت گروه‌های دوستی، اصول و سیاست‌های کلی، اهداف تربیتی و استلزام‌های اجرایی صورت‌بندی شد. در ادامه تعداد ۱۰ روش پیشنهادی برای تشکیل گروه تحلیل و جمع‌بندی گردید. سپس در قالب جلسات بحث گروهی کارشناسی بویژه با توجه به رویکرد طرح (بستر بودن مدارس برای جذب افراد) روش‌ها تدقیق و گزارش شد. سپس در جلسات بعدی با توجه به تعامل صورت‌گرفته با آموزش و پرورش (شامل دو جلسه با مدیرکل سازمان آموزش و پرورش خراسان رضوی با حضور مدیر کل امور جوانان خراسان رضوی و دو جلسه مستقل با معاونت پرورشی سازمان آموزش و پرورش خراسان رضوی و مراجعه به ناحیه ۲ و ۵ آموزش و پرورش جهت مشاوره و زمینه‌یابی توسط مجریان طرح) و لحاظ مسائل اداری-اجرایی روش‌های مذکور از لحاظ اجرایی بودن مورد بررسی کارشناسی بیشتری قرار گرفت. در این بخش مشخصات اصلی و مدل‌های پیشنهادی برای شکل‌گیری گروه‌های تربیتی جدید، تحت عنوان «گروه‌های دوستی ماموریت‌گرا» ارائه شده است.

۱) توجیه و ضرورت طرح:

طرح «تدوین مدل گروه‌های دوستی ماموریت‌گرا» براساس دغدغه‌های حاصل از تجارب ارتباطی اداره کل امور جوانان با نوجوانان و جوانان مبتنی بر نقایص تربیتی موجود در حوزه رفتاری این گروه، به‌عنوان یک فعالیت پژوهشی برای اقدامات عملی بعدی در دستور کار قرار گرفت. بر این اساس موارد ذیل به‌عنوان جدی‌ترین انگیزه‌های طرح حاضر مطرح بوده است:

۱. محرز شدن نقائص تربیتی در رفتار نسل نوجوان (به ویژه نقایص مشاهده شده در تربیت دینی، اخلاقی و اجتماعی)

۲. ناکارآمدی نسبی آموزش و پرورش رسمی، خانواده‌ها و رسانه‌ها در تربیت نوجوانان.

۳. ضرورت استفاده از ظرفیت‌های جامعه در تربیت نسل نوجوان (با تأکید بر پتانسیل رویکرد چهره به

چهره مستمر)

۴. (توجه به موفقیت‌های نسبی) گروه‌ها، محافل و جلسات غیررسمی مقید به اسلام و نظام اسلامی و گروه‌های دوستی مثبت در ایجاد سرمایه اجتماعی - فرهنگی و تجارب مثبت لازم در نوجوان

۵. عدم پوشش رویکردهای چهره به چهره مستمر در درصد بسیار قابل توجه (بیش از ۹۰٪) نوجوانان

۶. وجود علائق و پتانسیل‌های بسیار قابل توجه در گروه متدینین بزرگسال خارج از روال فعالیت‌های رسمی مربوط به تربیت دینی، اخلاقی، اجتماعی، نظیر طلاب، دانشجویان، فارغ‌التحصیلان دانشگاهی توضیح آن‌که با توجه به موارد فوق، برای نیل به هدف غایی «ایجاد پوشش رویکرد چهره به چهره مستمر در جامعه نوجوان کشور» به‌منظور رفع نقایص تربیتی آنان (تکمیل فعالیت‌های آموزش و پرورش، خانواده‌ها و ...) می‌توان راه کارهای زیر را برگزید:

- ۱- ارائه مدلی قابل تعمیم (به منظور پوشش جامعه مخاطبان دوره راهنمایی (ابتدای نوجوانی) در مدت مشخص شده) برای تشکیل جلسات (گروه‌های کوچک) مثبت تحت عنوان گروه‌های دوستی مأموریت‌گرا و مربی محور
- ۲- جمع‌بندی تجارب، ساماندهی و تقویت گروه‌های مثبت هدف‌گرای موجود (حمایت مالی، فکری، برنامه‌ای و ...)
- ۳- هدفمند (مأموریت‌گرا) کردن گروه‌های مثبت موجود (کانون‌ها، موسسات، هیئت‌ها، جلسات دعا و ...)
- ۴- جلوگیری از آسیب‌ها و هدفمند (مأموریت‌گرا) کردن گروه‌های خنثی و تشکل‌های غیر دینی (گروه‌های ورزشی، هنری، اقتصادی و ...)
- ۵- تقویت و ایجاد احساس ضرورت تشکیل گروه‌های دوستی در میان رهبران فکری جامعه و ... (برانگیخته کردن افراد و به ضرورت رساندن آنها) *

تذکر لازم:

در این پروژه ضمن تاکید بر اهمیت و ضرورت اتخاذ تمامی راه کارهای فوق‌الذکر؛ نظر به ضرورت تحدید مسأله "طراحی مدل قابل تعمیم" (راه کار اول) مدنظر بوده است.

۲) اهم دیدگاه‌های صاحب‌نظران، راجع به گروه‌های دوستی:

- بهتر آن است که به فعالیت‌های گروه دوستی، به‌عنوان یک اقدام پژوهی (Action reaserch) تربیتی نگریسته شود و ثمرات آن در فعالیت‌های تربیتی بعدی نیز مورد استفاده قرار گیرد.
- عدم توجه دقیق به فعالیت این گروه‌ها می‌تواند اثرات منفی زیادی داشته باشد (از جمله تاثیرات بد تربیتی افراد ناسالم بر روی سایر اعضای گروه).
- بدون پدر و مادر نمی‌توان کار تربیتی کرد. مجموعه‌های مذهبی خیلی که کار می‌کنند، بچه‌ها را از خانواده‌هایشان جدا می‌کنند.
- در شرایط کنونی تفوق بر سایر حوزه‌های تاثیرگذار در تربیت نظیر اینترنت و ... بسیار مشکل است و آموزش و پرورش بیش از گذشته به عقب رانده شده است، بنابراین گروه‌های دوستی نیز باید بسیار جذاب ارائه شود.
- بهتر است قبل از شکل‌گیری گروه‌ها، مجموعه‌ای از سوالات مخاطبان را به‌دست آورید و از قبل تدابیری را برای چگونگی مواجهه با آنها تمهید نمایید. اجرای آزمایشی طرح می‌تواند به این مهم کمک نماید.
- دانش آموزان نباید مدعو باشند، بلکه باید داعی باشند. تجربه نشان می‌دهد که اگر آنها مدعو باشند، مربیان را به بازی می‌گیرند و دائماً متوقع هستند.
- مربی باید مدتی را در یک مدرسه حضور داشته باشد و پس از مدتی ارتباط با دانش آموزان و زیرنظر گرفتن آنها، به انتخاب اعضای گروه و جذب آنها بپردازد.
- توصیه می‌شود هر یک از بچه‌ها یک پرونده شخصیتی و روانی داشته باشد.
- بهتر است که بچه‌های گروه گزینش شوند.
- باید توجه داشت که شیوه شکل‌گیری گروه‌ها باید کاملاً طبیعی باشد، چون اگر این اتفاق به‌صورت طبیعی شکل نگیرد، دوباره همان مشکلات رسمیت بوجود خواهد آمد.
- طرح باید دارای مرامنامه و شیوه‌نامه مشخص و مدونی باشد که تکلیف مجریان (مربیان) کاملاً روشن باشد.
- کمی کردن افراطی شاخص‌های ارزیابی فعالیت‌ها، می‌تواند منجر به انحراف اهداف تربیتی شود و گروه‌ها را درگیر در گزارش‌نویسی و گزارش‌سازی نماید.

- توصیه می شود اجرای این طرح در خارج از مدرسه پیگیری شود، چون در درون مدرسه امکان دستیابی به احساس تعلق گروهی معنادار کمتر فراهم می شود.
- معمولاً دوستی ها حول یک مساله شکل می گیرد و در این صورت یک نفر ارائه دهنده خدمت است و عده ای دیگر استفاده کننده از خدمت هستند. این باعث می شود گروه پس از مدتی، به دلیل مشغله های فرد محوری، از هم می پاشد. لذا پیشنهاد می شود گروه دوستی به گونه ای طراحی شود که همه ارائه دهنده و همه دریافت کننده خدمات باشند. این امر باعث تعادل در گروه و امتداد آن می شود.
- سیستم منازل موجود به گونه ای است که امکان برگزاری جلسات در منازل (بدون اینکه به اهل منزل کاری داشته باشند) وجود ندارد و لذا در تشکیل گروه های دوستی در منازل به شدت دقت شود.
- باید حتی الامکان ساختار تشکیلاتی گروه های دوستی هر چه بیشتر افقی باشد، تا عمودی.
- برای جلوگیری از حساسیت های مبنی بر برداشت های سیاسی از طرح، بهتر است برنامه های عمومی برای مخاطبان گروه های مختلف وجود نداشته باشد و یا به آرامی به سوی اینگونه جلسات برویم و حداکثر جلسات مشترک بین مربیان گروه های دوستی مختلف باشد.
- اگر دولت و دستگاه های اجرایی مستقیماً وارد کار شوند، کار خراب می شود.
- بهتر است که شروع به گونه ای باشد که کاملاً خودجوش باشد و هدایت ها باید غیرمستقیم باشد.
- این مساله مهم است که مربی در چه چیزهایی دخالت کند (مثلاً مشاوره در امور اختلافات خانوادگی در صورت عدم صلاحیت مربی بسیار آسیب زا خواهد بود)
- شناسایی افراد مهم (مرجع) در دانش آموزان مدرسه از طریق جامعه سنجی، کمک به تشکیل موثر گروه ها می کند.
- پدید آمدن نوعی احساس تعلق گروهی و احساس مفید بودن و موثر بودن در گروه کاملاً در تداوم گروه موثر است.

- تلاش همه اعضای گروه برای رفع نیازهای گروه می‌تواند منجر به همبستگی بیشتر و نتایج تربیتی بهتر باشد، نباید آن احساس خاص بودن (در اقلیت بودن) را با حمایت‌های بی‌رویه از بیرون از بین برد. مثلاً اعضای گروه در امور مالی و تهیه وسیله نقلیه برای اردوها مشارکت نمایند.
- محور گروه می‌تواند یک فعالیت خیریه، داوطلبانه، امدادی و نظایر آن باشد و اگر چنین محوری ندارد تلاش شود این امور در فعالیت‌های گروه، جاری باشد.
- تشکیل یک گروه در یک روز و با یک اردو ممکن نیست، بلکه نیازمند صرف وقت و موانست و مجالست است.
- در یک گروه بهتر است که افراد از توانمندی‌ها و استعدادها، در زمینه‌های مختلف برخوردار باشند.
- ریزش مربیان و متریان می‌تواند تهدید آفرین باشد، برای حل این موضوع می‌توان از چند مربی در نگهداری یک گروه استفاده نمود.
- شکردهای انسجام و تداوم گروه: شرکت در مجالس ترحیم، اثاث‌کشی، عیادت دانش‌آموز مریض و ... بسیار موثر است.
- در طراحی این طرح باید به سه عنصر هدف، علایق مخاطبان و امکانات موجود توجه داشت.
- یکی از عمده‌ترین اهداف این طرح باید درگیر کردن والدین در برنامه‌های تربیتی فرزندان خود باشد.
- در پایان دوره سه ساله گروه‌های دوستی، مربی موظف است که اعضای گروه خود را به پایگاه تربیتی مناسبی (مسجد، کانون، بسیج، مراکز فرهنگی مناسب و ...) متصل نموده باشد.
- دعوت اساتید خیلی ویژه در موضوعات خاص، می‌تواند به تداوم گروه کمک کند (در مناسبت‌ها و ...)
- شارژ معنوی مربیان با اجرای برنامه‌هایی چون دیدار معنوی با علما و سفرهای زیارتی و بازدیدهای ویژه می‌تواند در توانبخشی و انگیزه دهی به آنها موثر باشد.
- در جریان فرآیند اجرا، مربیان باید دارای مشاورانی برای بیان مسائل و مشکلات خود در حین عمل باشند.

(۳) تعریف گروه دوستی:

- تشکیل گروه دوستی، در یک نظام تربیتی ۳ ساله بطور غیر رسمی به تربیت عملی دانش‌آموزان سن راهنمایی در قالب یک گروه کوچک (۱۵ نفره) تحت نظر یک یا چند مربی می‌پردازد.

(۴) چشم‌انداز:

- پوشش اکثریت مطلق دانش‌آموزان دوره راهنمایی در قالب گروه‌های دوستی ماموریت‌گرا و مربی محور در مدت زمان ۵ سال

(۵) ماموریت:

- تکمیل و تقویت فعالیت‌های تربیت دینی، اخلاقی و اجتماعی آموزش و پرورش و خانواده‌ها با استفاده از رویکرد چهره به چهره مستمر (گروه‌های کوچک)

(۶) اصول و سیاست‌های کلی:

۱. عدم وابستگی مستقیم به نهادهای دولتی.
۲. عدم دخالت مستقیم گروهی در جانبداری‌های سیاسی نظیر در انتخابات (جهت‌گیری سیاسی به نفع افراد و گروه‌ها).
۳. لزوم عدم حساسیت نسبت به عضویت متربی در سایر فعالیت‌های اجتماعی نظیر بسیج انجمن اسلامی، احزاب سیاسی قانونی (حتی مخالف).
۴. احترام به گرایش‌های سیاسی اعضاء (در چارچوب نظام مقدس اسلامی).

(۷) اهداف تربیتی:

۱. ارتقاء سبک زندگی سعادتمندانه دینی (آداب اسلامی، سبک زندگی و ...)
۲. پرورش روحیه تامل، تفکر و روش‌مندی در عرصه تحصیل و سایر عرصه‌های زندگی
۳. پرورش بعد تعبد و تشریح و تثبیت مساله تقلید.

۴. عجین کردن آموزه‌های قرآنی در زندگی.
۵. ایجاد احساس منتظر واقعی حضرت ولی عصر (عج) و عمل بر اساس آن.
۶. پرورش گرایش به نظام مقدس اسلامی و ولایت فقیه.
۷. اتصال و الگوسازی برای نوجوانان به گروه مرجع روحانیت و الگوسازی از بزرگان و شهداء دفاع مقدس.
۸. تبیین رابطه عقل، دین و زندگی
۹. ایجاد زمینه لازم جهت عضویت متریان (بعد از اتمام دوره) در گروه‌های مورد تأیید از طریق معرفی و نه الزام.

۸) جهت‌گیری‌های نظری:

- ۱- **تاکید بر شروع با مباحث عمومی:** با لحاظ ضرورت جذب و ثبات حداکثری طرح و لزوم پوشش طرح بر خانواده‌های متنوع - از جهت پیشینه مذهبی - در پایه اول (شروع جلسات) مباحث عمومی‌تر (به اصطلاح غیراسلامی از جمله مهارت‌های مطالعه) مطرح می‌شود و به تدریج صبغه دینی طرح در پایه‌های بعدی بیشتر می‌شود.
- ۲- **شروع با رویکرد تمرکز و حرکت به سمت عدم تمرکز در محتوا:** آموزش‌های غیررسمی و گروه‌های کوچک تربیتی به‌طور طبیعی و به لحاظ ماهیت‌شان، کمتر با نظام آموزش و پرورش متمرکز (به مفهوم تجویز محتوای آموزش یکسان برای همه مخاطبین و جلسات) سازگار هستند و بلکه باید تأکید نمود که از مزایای این گروه‌ها، فراهم آوردن فرصت عدم تمرکزگرایی و باتبع انعطاف آموزش‌ها براساس نیازهای مخاطبان است. اما در طرح حاضر با توجه به این که قرار بوده است امکان تعمیم آموزش‌ها به آزمایش گذارده شود و از مریبان بانگیزه و نه لزوماً مجرب استفاده شود. قرار شد در شروع طرح و در پایه اول محتوای جلسات به طور متمرکز از سوی معریان طرح تدوین شود نوعی اطمینان در مدیران اجرایی طرح از استحکام گام‌های اولیه و به اصطلاح عدم تحمل ابهام به وجود آید. در مرحله بعدی پایه‌های دوم و سوم مریبی با آزادی بیشتری تولید محتوای متناسب با اهداف و راهبردهای عمده طرح را به‌عهده خواهد گرفت، بنابراین میزان انعطاف طرح براساس نیازهای (مداخله مریبی در محتوای آموزش) در پایه اول ۱۰ تا ۲۵ درصد، در پایه دوم ۲۵ تا ۴۵ درصد و در پایه سوم ۴۵ تا ۶۰ درصد لحاظ شده است.

- ۳- **جهت‌گیری عاطفی و مهارتی:** بالحاظ آن که، طرح متعقد است آنچه در مدارس در موضوعات مختلف از جمله مباحث دینی آموزش داده می‌شود، مباحثی صحیح و در بسیاری موارد متناسب با شرایط رشدی نوجوانان می‌باشد. تأکیدی بر آموزش مفاهیم جدید به ویژه در مباحث اصول عقاید، فروع دین و احکام ندارد و با تشخیص اشکال اساسی نظام آموزشی یعنی "محدود بودن یادگیری‌های دانش‌آموزان به مباحث شناختی" جهت‌گیری کلی طرح، جهت‌گیری تربیتی در دو حیطه عاطفی و (به ویژه) عملی مهارتی می‌باشد. به بیان دیگر تأکید طرح بر افزایش معلومات دانش‌آموزان، به ویژه معلومات مذهبی نیست.
- ۴- **مکمل نظام رسمی بودن:** طرح حاضر ادعای تقابل با نظام رسمی آموزش و پرورش را ندارد، بلکه به عنوان طرحی مکمل برای پر کردن بهینه اوقات فراغت و با استفاده از ظرفیت‌های موجود در خانه و مدرسه طراحی شده است.
- ۵- **تأکید بر متجانس بودن گروه:** به لحاظ تئوریک و در گستره مباحث متنوع، نظریه پردازان تربیتی تأکید بر مطلوبیت تجانس (همگونی) دانش‌آموزان یک کلاس (یا مدرسه)، محل تامل است. بلکه برخی از دیدگاه‌ها بر لزوم برخورد فعالانه با پدیده ناهمگونی دانش‌آموزان یک کلاس حکایت دارد (رک: مهر محمدی)، اما در شروع این طرح با نظر و ماهیت گروه دوستی و تجارب بسیاری از مربیان ناظر بر پدید آمدن به آموزش‌های بین فردی در گروه‌های کوچک (بسته) غیرهمگون و نیز تجربه اندک مربیان طرح، به شدت بر همگونی اعضای گروه تأکید می‌شود (مسلماً بعد از شروع طرح و در سالیان آینده می‌توان بر روی تشکیل گروه‌های ناهمگون با مربیان مجرب و لحاظ شرایط اجرایی خاص و سایر پیش‌بینی‌های لازم تفکر نمود).
- ۶- **تدریجی و تاملی بودن:** از رویکردهای عمده و قابل تأکید طرح حاضر، تأکید بر تدریجی و تاملی بودن تربیت می‌باشد. تجارب نشان می‌دهد نگاه تعجیلی و اصرار بر دادن معلومات مذهبی به دانش‌آموزان (متریان) و ارائه تکالیف دشوار نظیر خواندن اذکار روزانه و شبیه به این موارد نه تنها باعث رشد مذهبی آنان نمی‌شود، بلکه گاهی اسباب افول دینداری و زمینه ساز انحراف خواهد بود.
- ۷- **تجمیع مباحث دینی با مهارت‌های زندگی:** ورود مبحث مهارت‌های زندگی و مطالعه در طرح حاضر از دو منظر انجام شده است: ۱- ورود این مباحث به عنوان عاملی برای جذابیت (فرد و خانواده‌اش) ۲- استفاده از آثار تربیتی مثبت در زیست‌اسلامی افراد، نظیر: روشمندی، توجه به ارزش

زمان و ... قابل ذکر است که از نظر پژوهشگران رویکرد ایده‌آل استفاده از رویکرد تاسیسی (تولید مهارت‌های زندگی براساس آموزه‌های دینی) - و نه فقط در کنار هم قرار دادن مهارت‌های زندگی و آموزه‌های دینی نظیر اجتهاد و ... - می‌باشد، اما باید اذعان داشت این مقوله نیازمند پژوهشی مستقل و بنیادین می‌باشد و از حوزه طرح حاضر، در مرحله راه‌اندازی، خارج بوده است. شورای علمی طرح تلاش می‌کند برای پایه‌های دوم و سوم از رویکرد تاسیسی - تا حد امکان - استفاده نماید.

۸- **تاکید بر مسایل، سوالات فکری این دانش‌آموزان و عدم تاکید بر طرح گسترده مسایل اصول عقاید:** با توجه به آن که در مباحث درسی آموزش و پرورش گروه هدف، تلاش شده است به صورت گسترده و مبنایی به مباحث مذکور پرداخته شود، لذا در طرح حاضر جهت‌گیری اصلی توجه به نیازهای موجود در هر یک از گروه‌های کوچک ۱۵ نفره می‌باشد.

۹- **استمرار:** یکی از مشخصات اصلی این طرح، تاکید بر استمرار رابطه مربی و متربی است. علت عدم توفیق بسیاری از فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی تکیه صرف بر ابزارهایی نظیر منبر، ارتباطات میان فردی پراکنده، فعالیت‌های هنری ناظر بر محیط سازی‌های مناسبی و غیره بوده است. یعنی یک مربی (مثلاً یک طلبه دلسوز) با صدها جوان ایجاد ارتباط کرده است ولی هیچگاه تبدیل به یک رابطه تعاملی صمیمانه مستمر نشده است و نقش همراهی، مراقبتی و مشاوره‌ای یک مربی بسیار کم‌رنگ بوده است. بنابراین علاوه بر رویکرد اصلی طرح که برگزاری جلسات مستمر هفتگی در طول مدت حداقل سه سال با مخاطبان ثابت است.

۱۰- **توجه به تفاوت‌های جنسیتی:** در طرح مباحث مربوط به عفاف و حجاب و ... به تفاوت‌های جنسیتی توجه خواهد شد.

۹) رئوس محتوا:

- ۱- آموزش سبک زندگی "زیست مسلمانی"؛ (تغذیه، تربیت بدنی، مدیریت زمان)
- ۲- آموزش مهارت‌های اساسی شامل مهارت‌های مطالعه و یادگیری، ارتباط موثر، مدیریت هیجانات نظیر پرخاشگری، مدیریت وقت
- ۳- آموزش آیات کلیدی قرآن و روش ترجمه و تدبر در قرآن
- ۴- آموزش وظایف اساسی منتظر
- ۵- آموزش آداب اسلامی (با تأکید بر ارتباطات درون خانواده)

- ۶- پاسخ گویی به شبهات با تاکید بر ارتباطات دین، زندگی، عقل و سیاست
- ۷- پرورش تفکر خلاق و تفکر انتقادی (با استفاده از نقد فیلم و رسانه‌ها)
- ۸- شخصیت شناسی و تحلیل شخصیت های موفق و مطلوب سطح کلان و سطح محلی و خانوادگی
- ۹- اجتهاد و ولایت فقیه
- ۱۰- معادشناسی
- ۱۱- عفاف و حجاب

۱۰) روش اجرا:

۱. تشکیل جلسات منظم با مخاطب ثابت با متریان در حد ۱۵ نفر، در مساجد، شیفت مخالف مدارس، کانون‌های تربیتی-فرهنگی آموزش و پرورش، منازل مناسب دانش آموزان (به تشخیص مربی و با لحاظ جنسیت، طبقه اقتصادی-اجتماعی، پیشینه دانش آموزان و ...).
- تبصره ۱: قرار جلسه می تواند تبدیل به یک بازدید شود ولی روز جلسه ثابت است.
- تبصره ۲: اردوها و بازدیدهای غیر منطبق با زمان جلسات ثابت، سبب تعطیلی جلسه ثابت نمی شود.
۲. ارتباط مستمر مربی با متربی خارج از جلسه در قالب تماس تلفنی، پیامک، شرکت در مراسم احتمالی نظیر مجالس ترحیم، عیادت از بیماران و ... (حداقل هفته‌ای یکبار)
۳. تشکیل جلسات عمومی با متریان (مثلاً ۱۰ جلسه ۱۵ نفری) بمنظور بهره گیری همزمان مربیان و متریان از اساتید، به تدریج و با تامل کافی و توجه به جهات سیاسی (پرهیز از اتهام سیاسی) به مفهوم جهت گیری‌های حزبی-گروهی داشتن، با تصویب شورای ستاد طرح انجام می شود.
۴. تشکیل جلسات عمومی با خانواده‌ها با لحاظ تذکرات فوق الذکر.
۵. جلسات تداوم آموزش مربیان و تبادل تجارب و تشکیل حلقه های اقدام پژوهی همگام با شروع مراحل اجرایی طرح، حداقل هر دو ماه یکبار انجام می شود.
۶. مشاوران (اساتید) طرح، در محل ستاد پاسخ گوی مربیان خواهند بود.
۷. ستاد مشاورانی را جهت حل مشکلات خانواده ها در نظر می گیرند.

۸. یکی از رسالت‌های ستاد تهیه یا تدوین و تأمین جزوات آموزشی غیر حضوری و تداوم آموزش مریبان و نوجوانان می‌باشد.
۹. استفاده از جلسات اولیه گروه ۱۵ نفره برای معارفه در سال اول و نیازسنجی و تنظیم و مناسب‌سازی محتوای آینده جلسات بر اساس مشارکت گروهی نوجوانان به‌ویژه در سال‌های دوم و سوم.

۱۱) استلزام‌های اجرای طرح:

از آنجا که نتایج بررسی وضعیت و عملکرد گروه‌های دوستی و مصاحبه با صاحب‌نظران تربیتی حکایت از اجماع نظری درخصوص کارکردهای مثبت گروه‌های بسته تربیتی در دوره نوجوانی، به همراه داشت؛ لذا در این بخش تلاش شده است، در قالب نشست‌های تخصصی با جمعی از صاحب‌نظران و فعالان تربیتی الگویی عملی، برای اجرای برنامه‌های تربیتی در قالب گروه‌های تربیتی مرکب از ۱۵ نوجوان و یک مربی آموزش دیده ارائه گردد. قبل از هر چیز توجه به نکاتی چند که در طراحی این برنامه منظور شده است، قابل توجه می‌باشد:

- ✓ در این طرح مربی در کانون سه ضلع: دانش‌آموز، خانواده و مدرسه قرار می‌گیرد و مدیریت شبکه ارتباطی بین این سه ضلع را برعهده دارد.
- ✓ طرح باید از جذابیت قابل قبولی برای دانش‌آموز، خانواده و اولیای مدرسه برخوردار باشد تا بتواند همکاری هر سه عنصر مذکور را در بر داشته باشد. به این منظور تمهیدات زیر در طراحی برنامه‌ها لحاظ شده است:

- به منظور جذب دانش‌آموزان طراحی برنامه‌ها با رویکرد فعالیت محور طراحی شده است.
- به منظور جذب نظر والدین، هدف طرح افزایش مهارت‌های تحصیلی و مهارت‌های زندگی (به‌عنوان مهمترین اهداف) اعلام می‌شود و طراحی برنامه به گونه‌ای است که پس از هر ۴ یا ۵ جلسه از یک خروجی عینی قابل ارائه به خانواده‌ها برخوردار باشد.
- به‌منظور جذب نظر اولیای مدرسه، هدف اصلی طرح افزایش مهارت‌های تحصیلی مطرح شده و ملاک ارزیابی نیز کارنامه درسی دانش‌آموزان شرکت‌کننده در طرح، مطرح خواهد شد.

- ✓ میزان درگیری فرد با طرح نباید به قدری زیاد باشد که برای مربی، دانش آموز و خانواده خسته کننده و مزاحمت در برنامه‌های جاری زندگی آنها تلقی شود، بنابراین این طرح در هر هفته یک روز و به مدت ۱.۵ تا ۲ ساعت خواهد بود (فقط برنامه‌های جانبی مثل: اردو، استخر، سینما، بازدید و ... در خارج از این ساعات برگزار می‌شوند که فراوانی آن هم در ماه یک جلسه خواهد بود.
- ✓ از آنجا که بررسی گروه‌های دوستی و تربیتی موجود حکایت از آن دارد که پس از شروع طرح، مهمترین نکته حفظ اعضای گروه است، لذا مهمترین دستور کار مربیان حفظ حداکثر مخاطبان خود در پایان دوره اول طرح (یک سال) می‌باشد.
- ✓ با توجه به اینکه رویکرد در ارائه آموزش‌های دینی به‌ویژه در پایه اول "غیر مستقیم" و "تدریجی و تاملی" می‌باشد، بنابراین در شروع طرح و در سال اول، هدف آشکار (آموزشی) طرح افزایش مهارت‌های تحصیلی و زندگی دانش آموزان می‌باشد و هدف تا حدی پنهان (تربیتی) تلاش برای ایجاد ارتباط دوستانه و صمیمی سالم بین اعضا و مربی و نیز دسترسی دانش آموزان به هدف عالی روشمند بودن در تفکر و عمل در تمام عرصه‌های زندگی است.
- ✓ انتظار می‌رود گروه تشکیل شده علاوه بر محتوا، از نظر فضا و فعالیت‌ها نیز اثرات هیجانی و عاطفی سازنده‌ای داشته باشد. بنابراین فضا و نحوه اداره گروه و فعالیت آن می‌بایست به شیوه‌ای باشد که ضمن پذیرش احترام آمیز و کریمانه نوجوانان و با ایجاد تشخیص و اعتماد به نفس در آنها، فرصت بروز آزاد و خلاقانه ایده‌ها را فراهم آورد و ظرفیت‌ها و مهارت‌های ارتباطی، مدیریتی آنها را نیز به چالش کشیده و در حین فعالیت‌های گروه پرورش دهد. به عبارتی گروه می‌بایست یک سلول اجتماعی آرمانی و پویا باشد.
- ✓ انجام فعالیت‌های داوطلبانه، خیریه، کار و توأم با نوعی مشقت به ویژه برای پسران از استلزامهای اجرایی ضروری است.
- ✓ فضای بحث و گفتگو و کارگاهی در داخل جلسات و پیگیری عملی شدن مباحث در بیرون جلسات، (مطالعات follow-up) از لوازم اصلی موفقیت طرح است.

۱۲) مدل‌های پیشنهادی برای شکل‌گیری گروه‌های دوستی:

بررسی‌های انجام گرفته بر روی گروه‌های تربیتی غیررسمی و مصاحبه با برخی صاحب‌نظران در حوزه تعلیم و تربیت منجر به اصلاحاتی بر روی طرح اولیه پیشنهادی سازمان ملی جوانان گردید. در ذیل

روش‌های پیشنهادی برای مداخله در شرایط مدرسه (مقطع راهنمایی) جهت تشکیل گروه‌های دوستی ارائه شده است.

۱. **تشکیل نسبتاً طبیعی (پایین به بالا):** با حضور مربی در اردوها، کتابخانه، نمازخانه و ... با ایجاد ارتباط با دانش‌آموزان، تلاش می‌شود تا گروه نسبتاً متجانسی تشکیل شود.

- در این روش مربیان توانمند و پرنگیزه و دارای وقت کافی لازم است
- مربیان می‌توانند از کادر مدرسه، امام جماعت مدرسه و افرادی که می‌توانند موقتاً در مدرسه حضور یابند، باشند.

- برخی راهکارهای عملیاتی برای تشکیل گروه به این روش: تشویق غیرمستقیم دانش‌آموزان، مذاکره با مدیر و معلم و خانواده‌ها، استفاده از سیستم گلوله برفی، استفاده از گروه‌های دوستی موجود، ارتباطات فردی و استفاده از تیم‌های آشکار موجود.

- در این روش حمایت آموزش و پرورش برای اتصال افراد (مربیان) به مدرسه ضروری است.

۲. **تشکیل نیمه‌رسمی (بالا به پایین):** در این روش مربی (یا رابط مدرسه) به مدرسه مراجعه می‌کند و با نصب فراخوانی تحت عنوان برگزاری دوره‌های موفقیت به تشکیل گروه مبادرت می‌کند.

- i. افراد براساس پرسشنامه و مصاحبه برای جای‌گیری در گروه‌ها انتخاب می‌شوند.
- ii. این روش برای مربیان با وقت کمتر برای جذب مناسب است.
- iii. در این روش حمایت آموزش و پرورش در مرحله جذب بسیار لازم است.

۳. **تشکیل پنهان (بالا به پایین):** در این روش مربی (یا رابط مدرسه) پرسشنامه‌هایی را تحت عنوان استعداد تحصیلی و تربیتی (یا مسابقه تربیتی) در بین دانش‌آموزان توزیع می‌کند و سپس با انجام مصاحبه با مدیر از بین دانش‌آموزان شرکت‌کننده تعدادی را انتخاب نموده و در قالب یک اردوی تشویقی زمینه لازم برای تشکیل گروه‌های متجانس دوستی را فراهم می‌کند.

- i. این روش برای مربیان با وقت کم در مرحله جذب مناسب است.
- ii. مربیان از افراد بیرون از مدرسه هستند.
- iii. در این روش حمایت آموزش و پرورش لازم است.

۴. **حمایت از گروه‌های دوستی موجود (رویکرد آشکار - تبدیل گروه دوستی اولیه به گروه دوستی ماموریت‌گرا):** در این روش از گروه‌های موجود حمایت‌های مختلفی صورت می‌گیرد (مشابه طرح خادمین شهر بهشت). مثلاً در مدرسه فراخوان‌هایی نصب می‌شود که افراد یک

گروه (دوستی) می‌توانند با مراجعه به دفتر مدرسه از امکاناتی برخوردار شوند و به تدریج از طریق رابط گروه‌های دوستی یا مربی تبدیل به یک گروه دوستی ماموریت‌گرا و مربی محور می‌شوند.

۵. تشکیل گروه‌ها از طریق سنجش جامعه‌سنجی و کشف گروه‌های دوستی موجود و ورود به روابط میان دانش‌آموزان: بدین ترتیب که پس از توزیع فرم‌های جامعه‌سنجی، یک گروه از دانش‌آموزان که به نوعی رهبری را انتخاب کرده‌اند، مشخص می‌شوند و به تدریج به سوی یک گروه دوستی ماموریت‌گرا سوق داده می‌شوند.

۶. استفاده از افراد به عنوان بازوهای کمکی مربی پرورشی یا امام جماعت در مدرسه: در این روش پیشنهادی، مربیان آموزش دیده در صورت همکاری آموزش و پرورش، با ابلاغ‌های موقت به بدنه پرورشی مدرسه تزیق می‌شوند و به عنوان بازوهای کمکی مربی پرورشی مدرسه ایفای نقش می‌کنند. البته مربیان معرفی شده به مدرسه به همراه مربی پرورشی رسمی در مدرسه، تیم تربیتی را تشکیل می‌دهند که توسط یک رهبر توانمند در حوزه تعلیم و تربیت کنترل و هدایت می‌شوند. یادآور می‌شود که وظیفه اصلی افراد اعزامی به مدرس، تشکیل گروه‌های دوستی است.

تذکره: مدل‌های شش‌گانه ارائه شده در بالا به عنوان مدل‌های پیشنهادی اصلی برای تشکیل گروه دوستی با توجه به امکان و ظرفیت‌های موجود در موقعیت کاری مربی مورد استفاده قرار خواهند گرفت. اما با توجه به محدودیت طبیعی امکانات ستاد گروه دوستی، برای مدیریت گروه‌های متعدد و در راستای تعمیم طرح می‌توان روش‌ها و محتوای طرح را در اختیار تشکل‌های مورد اعتماد قرار داد و از توان آنها به طرق زیر استفاده نمود:

۷. ورود مستقل تشکل‌ها به مدرسه: در این روش پیشنهادی با هماهنگی انجام شده با مدارس، تشکل‌های فرهنگی - تربیتی فعال، وارد مدرسه شده و با استفاده از فضای مدرسه به تشکیل گروه‌های دوستی می‌پردازند. انتظار می‌رود که گروه‌های دوستی تشکیل شده، پس از طی مراحل از قبل تعیین شده و در طول زمان، به خارج از مدرسه، موقعیت بیرونی تشکل‌های فرهنگی - تربیتی، منتقل شوند.

۸. بسترسازی جهت جذب نیرو توسط تشکل‌ها: در این روش پیشنهادی، ورود تشکل‌های فرهنگی - تربیتی به درون مدرسه منتفی می‌باشد. مدرسه تنها به عنوان فرصتی برای جذب مخاطب، برای گروه‌های فرهنگی - تربیتی فعال تلقی می‌شوند. گروه‌ها در یک ارتباط کوتاه مدت نیروهای خود را از طریق مدرسه جذب می‌کنند و تمام فعالیت‌های خود را در فضای بیرون از مدرسه (موقعیت در اختیار خود) انجام می‌دهند.

۹. **استفاده از فضای اردویی توسط تشکل‌ها:** در این روش، با توجه به محدودیت‌های ناشی از نبود زمان فعالیت در ساعات درسی در مدارس، استفاده از ظرفیت کانون‌های فرهنگی آموزش و پرورش (که در خارج از ساعات مدرسه و در مکان مدرسه و یا مکان‌های اردویی و ... هستند) پیشنهاد می‌شود. در این روش پیشنهاد می‌شود تشکل‌های فرهنگی - تربیتی در موقعیت‌های مذکور حضور یابند و مدارس با هماهنگی قبلی (به صورت دوره‌ای) دانش‌آموزان خود را به این مکان‌ها بیاورند و بر روی آنها اقدامات تربیتی صورت پذیرد. در این روش گروه‌های تشکیل شده بین دو اردو فعالیت‌هایی را به عنوان تکلیف دریافت می‌کنند و سپس به مربی تحویل می‌نمایند.

۱۰. **تشکیل گروه‌های دوستی خارج از مدرسه توسط تشکل‌ها با تاکید بر منازل و مساجد:** در این روش، با توجه به محدودیت‌های اداری، حراستی و ... حضور در مدرسه (چه برای گروه‌ها و چه برای افراد) از یک طرف و همچنین عدم امکان پیگیری ارتباط مستمر با دانش‌آموزان در طرح پیشنهادی شماره ۹ از طرف دیگر؛ پیشنهاد می‌شود ضمن تربیت مربیان تربیتی، از ظرفیت اردوهای دانش‌آموزی برای شناسایی دانش‌آموزان مستعد و تشکیل گروه‌های دوستی استفاده شود. در ادامه این گروه‌ها، با هماهنگی خانواده آنها، در منازل اعضاء و یا در مساجد به صورت دوره‌ای، با حضور و همراهی مربی ادامه پیدا نماید. ویژگی این روش پیشنهادی این است که گروه‌های دوستی از وابستگی به مدرسه رها شده‌اند و همچنین تحت نظارت مستقیم‌تر خانواده‌ها هستند.

۱۳) نکات قابل توجه برای مربیان در تشکیل و تثبیت اولیه‌ی گروه‌های دوستی:

۱. **اعتماد سازی (ایجاد ارتباط مثبت، فعال و سازنده با مدیر مدرسه):** باید توجه داشت که ایجاد یک گروه؛ در سنین راهنمایی (به ویژه اول) هم از سوی خانواده و هم از سوی مسئولان مدرسه با دیده تردید نگریسته می‌شود بنابراین جلب نظر این دو گروه بسیار مهم است و معمولاً خانواده، مدرسه (مدیر و معاونان و مربی پرورشی) را به عنوان مرجع تحقیق راجع به اعتبار صلاحیت مربی (تشکیل دهنده) گروه می‌دانند. بنابراین جلب نظر کادر مدرسه اولویت کامل دارد.

اعتماد سازی در مدیران مشتمل بر موارد زیر است:

- ✓ اخذ نامه رسمی از مراجع
- ✓ استفاده از روابط خویشاوندی و یا دوستانه با کادر مدرسه (پیشنهاد می‌شود مربی به مدرسه‌ای وارد شود که چنین رابطه‌ای از پیش وجود داشته باشد).

- ✓ تهیه هدیه‌های مناسب برای کادر مدرسه (در صورت لزوم و با نظر مشورتی استاد طرح).
- ✓ رفتار فعال و نیز احترام آمیز با کادر مدرسه و برگزاری جلسات رسمی و غیررسمی برای توجیه ضرورت طرح و تاکید بر اثرات معنوی و نیز تبلیغی، ترویجی طرح برای ارتقای مدرسه.
۲. **اعتماد سازی در خانواده:** علاوه بر ایجاد اعتماد سازی از طریق جلب کادر مدرسه، جلب اعتماد خانواده، از طریق ایجاد ارتباط تلفنی و نیز در مراحل پایانی جذب و آستانه تشکیل گروه اصلی (گروه ۱۵ نفره) از طریق برگزاری جلسه در مدرسه یا در ستاد (با نظر مشورتی ستاد طرح) برای توجیه طرح میسر می باشد. باید توجه داشت که علاوه بر آثار تربیتی دینی- اخلاقی و زیستی طرح، بایستی به بعد موفقیت تحصیلی حاصل از طرح (یادگیری روش های مطالعه و حافظه و ...) تاکید نمود. (خانواده باید توجه یابد که شرکت فرزندش در جلسات علاوه بر اثرات تربیتی اخلاقی مثبت، پی آمد های مثبت تحصیلی خواهد داشت).
۳. **جذب و اعتماد سازی در دانش آموزان و تشکیل گروه نسبتاً متجانس:** با توجه به بستر های متفاوت در مدارس نمی توان به یک راه کار ویژه برای جذب و اعتماد سازی در دانش آموزان اکتفا نمود. حتی ممکن است هیچ یک از مدل های پیشنهادی چند گانه ای که در "مدل های پیشنهادی برای شکل گیری گروه های دوستی" آمده است به تنهایی قابل استفاده نباشد و نیازمند ادغام مدل ها و یا اساساً نوآوری در طراحی مدل (روش) جدید باشیم. ولی در هر صورت، ایجاد ارتباط اولیه با گروه نسبتاً متنابهی با دانش آموزان به گونه ای که بتوان یک گروه نسبتاً متجانس از بین آنها تشکیل داد از ضروریات کار است. برای تشکیل گروه متجانس بهره گیری از اطلاعات کادر مدرسه و خانواده و پرسشنامه ها مجموعاً موثر خواهد بود.
۴. **جلوگیری از سرخوردگی دانش آموزان حذف شده:** متأسفانه بسیار مشاهده می شود که تشکیل یا تداوم گروه های غیر رسمی رفتار مربی در متجانس سازی گروه و یا احتمالاً جلوگیری از ورود افراد دارای خانواده های غیر معتقد و لاابالی، موجبات تنفر و دوری ابدی یک مخاطب (دانش آموز) را از جلسات و محافل مذهبی و حتی اصل دین را فراهم آورده است. بنابراین مستدعی است، در فرایند تشکیل گروه، در صورت تمایل افراد نامناسب برای ورود به گروه اصلی، تلاش شود این افراد به عضویت در سایر تشکلهای و فعالیت های فرهنگی- هنری- ورزشی سالم هدایت شوند.

۵. **جذب دانش آموزان برای مربیان دیگر:** همان طور که در بخش مقدمه اصول مربی‌گری ذکر شد، احتمالاً برخی مربیانی که با طرح همکاری خواهند داشت در مرحله جذب و تشکیل گروه فرصت حضور در مدرسه را ندارند. بنابراین مربیانی که در این طرح عنوان "مربی رابط" یافته‌اند تلاش می‌کنند علاوه بر جذب و تشکیل یک گروه ۱۵ نفره، حداقل یک گروه را برای "واسپاری" تشکیل دهند. با توجه به این که دانش آموزان اول راهنمایی دارای روحیات با بار عاطفی زیادی هستند لازم است واسپاری کاملاً به دقت صورت پذیرد. پیشنهاد می‌شود که "مربی رابط" از ابتدای مراحل جذب، موضوع را به طور غیر مستقیم - در قالب احتمال وقوع - مطرح نماید و ضمناً در جلسات اولیه پس از واسپاری تا حدی با گروه همراه باشد. (البته چون این مساله در یک مدرسه انجام می‌شود به طور طبیعی، مربی رابط، تماس با مدرسه را - به دلیل مسئولیت گروه خودش - قطع نخواهد کرد.) ذکر این نکته نیز ضروری است که به هر روی مربی دوم (دعوت شده برای واسپاری به وی) باید در اولین تماس‌ها با گروه، تمام تلاش خود را برای جلوگیری از افت گروه مبذول دارد.

۶. **بهره‌گیری از ارتباط با مدرسه و خانواده برای شناخت اعضای گروه:** علاوه بر شناخت‌های لازم برای تشکیل گروه لازم است مربی، اطلاعات تفصیلی‌تری نسبت به گروه ۱۵ نفره (پس از مراحل جذب، در مرحله تثبیت اولیه) از طریق مدرسه و خانواده کسب نماید. این اطلاعات می‌تواند شامل پیشینه تحصیلی، وضعیت و بیماری‌های احتمالی جسمی، وضعیت خانوادگی باشد. اما علی‌رغم مفید بودن اطلاعات پیشین این مساله بسیار مهم است که این پرس و جو خود باعث ازدگی از سوی مدرسه و بخصوص خانواده مخاطب نگردد. برخی تجارب نشان می‌دهد که خانواده‌ها این گونه سؤالات را حمل بر نوعی مداخله در امور خانوادگی و نظایر آن نموده‌اند.

۱۴) اصول اساسی مربی‌گری در طرح گروه‌های دوستی:

۱. ضرورت پرورش مهارت‌های لازم مربیان در جهت آموزشی، تربیتی و پژوهشی به‌طور مداوم.
۲. جستجو و اعمال روش‌های فعال‌سازی آموزش دینی، اخلاقی، اجتماعی.
۳. توجه به پیاده‌سازی تئوری‌های تربیتی در عمل.
۴. استفاده از تکنیک‌های عملی، نظیر مراقبت (محاسبه نفس) در تربیت.
۵. استفاده بیشتر از اخلاق کاربردی و عملی در مقابل رویکردهای توصیه‌ای اندازی.

۶. تلاش مداوم به منظور بنا سازی آموزش ها بر اساس نیازهای مخاطبان.
۷. اجتناب از پدید آوردن فرهنگ رقابت بین افراد و تبدیل رقابت به رفاقت به عنوان اصل لایتغیر فعالیت های تربیتی مربی
۸. مستند سازی تجارب و بازنگری و بازاندیشی در آن به منظور انجام پژوهش در عمل (Action Reserch) بصورت مشارکتی با سایر مربیان.
۹. توجه بسیار زیاد و غیر قابل اجتناب به ایفای نقش تسهیل گری و مراقبتی در کنار نقش تربیتی.
۱۰. عدم دخالت مربی در امور خانوادگی (میانجگری بین پدر و مادر متربی) و لزوم ارجاع به مشاوران مورد وثوق
۱۱. پرهیز از قطب شدن مربی و رابطه مرید و مرادی
۱۲. جلوگیری از پدید آمدن پدیده خودبزرگ بینی مذهبی در نوجوانان
۱۳. پرهیز از ایجاد بدبینی در والدین نسبت به نظام آموزش رسمی
۱۴. حتی الامکان باید تلاش شود از تغییرات مربیان، در طول طرح جلوگیری به عمل آید.

۱۵) مشخصات مربیان:

۱. شوخ طبع و انعطاف پذیر
۲. شنونده خوب
۳. مشارکت طلب (با لحاظ ظرافت در دریافت مشارکت: بازخورد سازنده به مخاطبان بدهد)
۴. برخوردار از مهارت های اولیه ارتباط
۵. دارای تجربه کار گروهی
۶. ترجیحاً آشنایی با یک رشته ورزشی
۷. ترجیحاً آشنایی اولیه با رایانه
۸. ترجیحاً برخوردار از سیمای ظاهری مناسب
۹. ترجیحاً تسلط نسبی بر قرائت قرآن
۱۰. ترجیحاً متاهل

۱۶) پتانسیل جامعه برای تامین مربیان طرح:

از پیش فرض‌های اساسی طرح حاضر، وجود پتانسیل عظیم مربی‌گری در جامعه بزرگسالان متدین است. شرح موضوع اینکه جامعه بزرگسالان متدین به سه گروه تقسیم می‌شوند:

۱) گروه بسیار محدودی که مستقیماً در کانون‌ها، جلسات و محافل مفید عضو هستند و برای رضایت الهی و امام زمان (عج)، با لحاظ اثر بخشی تجربه شده جلسات مشتمل بر گروه‌های کوچک مستمر ۱۰ تا ۲۰ تشکیل داده‌اند که نمونه‌های این چنین افراد و تشکیلاتی در گزارش مفصل همین طرح در بخش پاسخ به سوال اول پژوهش آمده است.

۲) گروه محدودی که در حال حاضر به تربیت و تبلیغ در مسیر دین و انقلاب در قالب روحانی، معلم دینی و قرآن و پرورشی، امام جماعت و ... مشغولند ولی به امر تربیت با رویکرد چهره به چهره مستمر (مشتمل بر جلسات منظم با متریان ثابت) نمی‌پردازند.

۳) گروه حداکثری، افراد بزرگسالی که دارای دغدغه مذهبی هستند و علاوه بر تدین دارای تحصیلات رسمی دانشگاهی یا حوزوی و دارای سواد و اطلاعات اسلامی (کامل تا نسبی) و یا حداقل مرتبط با جلسات مستمر مذهبی نظیر دعای ندبه، محفل‌های قرآنی و به ویژه تفسیری و سخنرانی‌های دینی می‌باشند.

در طرح حاضر، افراد گروه اول، به عنوان مربی لحاظ نمی‌شوند چرا که این افراد، در واقع همان کاری را انجام می‌دهند که مدنظر طرح حاضر است - البته با محتوایی متفاوت - به بیان دیگر، این مربیان مرتبط با گروه حداقلی مخاطبان دانش‌آموزی هستند که به دلایل پیش گفته عضو جامعه هدف طرح حاضر نیستند.

گروه دوم بزرگسالانی هستند که در قالب‌های رسمی (کلاس درس) یا غیررسمی (نظیر منابر) با مخاطبان نوجوان و جوان سروکار دارند. در مراحل مقدماتی و نیز توسعه طرح، مجریان باید از طریق راه کارهای مختلف این گروه را توجیه نمایند که بر اساس تجارب پژوهشی، اثربخشی آموزش‌های رسمی و نیز فعالیت‌های پراکنده نظیر منابر در حد جلسات منظم با مخاطب ثابت (رویکرد چهره به چهره مستمر) نیست. بنابراین این گروه از جامعه بزرگسالان به‌ویژه گروه دبیران (مرتبط با نظام رسمی آموزش و پرورش) باید در کنار فعالیت‌های پیشین و یا تا حد امکان جایگزین فعالیت‌های قبلی (نظیر جایگزینی جلسه با مخاطب ثابت به جای پراکنده) در خدمت امر خطیر تربیت نسل نوجوان در آیند.

معرفی گروه سوم به عنوان مربیان بالقوه، نوآوری طرح حاضر محسوب می شود. مجریان طرح حاضر معتقدند که از توانمندی عظیم این گروه، غفلت شده است. این گروه، خیل جمعیت بزرگی از افراد متدین هستند که در قالب یک کاسب متعهد، پزشک دلسوز، معلم و دبیر غیردینی و پرورشی بسیار مقید و ... با علاقه و شور در جلسات مذهبی مختلف شرکت می نمایند و در برخی جلسات مذهبی مختلف شرکت می نمایند و در برخی جلسات هفتگی در سطح شهر (نظیر تفسیر قرآن آقای ضیاء آبادی در تهران) به طور کاملاً مرتب و منظم شرکت می جویند. ضمناً تعداد نسبتاً متنابهی از افراد بزرگسال در شهر مشهد به خدمت داوطلبانه در حرم مطهر امام رضا(ع) اشتغال دارند و هر روزه جمعیت مشتاق دیگری برای خدمت به بارگاه ملکوتی حضرتش(ع) به مسئولین امر مراجعه می نمایند. تمامی این موارد نشانه های روشنی از آن است که جمعیت قابل توجهی از افراد جامعه ما بحمدالله دارای تعهد مذهبی هستند و درصد قابل توجهی از این گروه دارای علائق معارفی (یادگیری در مورد دین) هستند. البته این که چگونه می توان این گروه عظیم را پای کار تربیت آورد از چالش های عمده طرح حاضر است ولی در نگاه اول موارد زیر به نظر می رسد:

۱. ضرورت حضور و توجه اهمیت امر تربیت در مجالس و محافل مذهبی مختلف (مساجد، جلسات دعای ندبه و ...) توسط مجریان طرح
۲. ایجاد ارتباط با رهبران فکری جامعه به ویژه ائمه جمعه و اصحاب رسانه برای توجیه افکار عمومی.
۳. استفاده از شبکه سازی ها و روش های تبلیغ چهره به چهره برای جذب افراد متدین به سلكِ مربی گری
۴. انجام گزینش (مصاحبه) با رویکرد سهل گیرانه و در عین سخت گیرانه (مربی دارای حداقل ها و ولی دارای خط قرمز تخلف ناپذیر عدم آسیب رسانی فکری، روحی و روانی به نوجوانان) و سپس انتخاب بهترین افراد.
۵. آموزش افراد داوطلب گزینش شده
۶. تقسیم مربیان به دو گروه مربیان رابط (ویژه جذب و تربیت) و مربیان ویژه تربیت، توضیح آن که با توجه به اشتغالات بزرگسالان به طور طبیعی افراد متعددی وجود دارند که از هر جهت مناسب هستند ولی فرصت حضور در مدرسه (در مدت زمان فرضیه سازی برای جذب دانش

آموزان^۱) را ندارند. در این موارد باید از وجود مریان رابط (ویژه جذب و تربیت) استفاده شود یعنی یک مربی با حضور در مدرسه، به اندازه چند جلسه (مثلاً سه جلسه) نیرو جذب می‌کند و سپس مربی‌گری یک جلسه را به‌عهده می‌گیرد و دو جلسه دیگر را به مربیانی که فرصتی برای شرکت در مرحله جذب (تشکیل گروه) نداشته‌اند وامی‌گذارد.

تبصره ۵: شرط حضور در جلسات و برعهده‌گیری تربیت نوجوان اولاً اعلام رضایت مسوولین مصاحبه و آموزش پیش از خدمت است و ثانیاً، و شاید مهمتر، احساس موفقیت در خود فرد است. بنابراین به‌ویژه در مورد افراد با انگیزه‌ای که قبل از ورود به گروه‌های دوستی‌چندان‌سر و کاری با این مباحث نداشته‌اند و بنابراین به نوعی نمی‌توانند مستقیماً مربی شوند می‌توان از حضور این افراد به‌عنوان رابطان اجرایی یا کمک مربی استفاده کرد. تا به تدریج زمینه کسب تجربه و آمادگی در آنان پدید آید.

۱. نگاه کنید به روش‌های پیشنهادی برای تشکیل گروه

